

Засобами продуктивної взаємодії викладача і студента у ВНЗ є навчальні програми, навчальна і навчально-методична література, словники, довідники, контрольні завдання, дидактичні матеріали, журнали, газети, мультимедійні програми, аудіовізуальні засоби. Організація продуктивної взаємодії викладача і студента можлива лише за умови знання та умілого використання різних форм організації такої взаємодії, щоб у кожному конкретному випадку викладач зміг обрати найдоцільнішу з них. Розрізняють такі організаційні форми взаємодії: індивідуальна, парна, групова, фронтальна.

Самостійну роботу студентів виділяють як одну з форм організації педагогічної взаємодії у ВНЗ. Її потрібно усвідомити, вибираючи та внутрішньомотивовану діяльність. Продуктивна взаємодія розвивається поетапно. Використовуючи за основу структуру педагогічного спілкування, яку запропонували В.А. Кан-Калік та Н.Д. Никадиринов, можна виділити такі етапи організації продуктивної взаємодії: моделювання майбутнього процесу (підготовчий етап), організація безпосередньої взаємодії (організаційний етап), управління взаємодією у педагогічному процесі (практичний етап), аналіз результатів взаємодії (узагальнювальний етап) [2].

Потреба організації продуктивної педагогічної взаємодії викликана соціальними потребами сучасного суспільства, що динамічно розвивається.

Висновки. Проблема спілкування – одна з найактуальніших. Ґрунтуючись на філософських ідеях, теорія спілкування істотно збагатилась останніми роками. Осмислення проблеми спілкування у всіх її аспектах, узагальнення практики і проблем міжіндивідуальних стосунків мають особливу значущість для педагогічної майстерності викладача. Людина культурна – це особа не лише вихована, освічена, але і гідна пошани. Саме тому проблема усвідомлення власного зв'язку з іншими, вміння взаємодіяти зі світом, людьми і самим собою – одне з найважливіших завдань сучасності. Змалку дитину потрібно орієнтувати на усвідомлення і встановлення гуманних зв'язків із навколишнім світом. Тому значення інтерактивного навчання важко переоцінити. Викладач постійно перебуває зі студентами у діалозі, що є найвідкритішою формою спілкування. Отже, організація продуктивної взаємодії викладача і студентів на основі діалогу з використанням наведеної технології сприяє підвищенню ефективності навчального процесу у ВНЗ, створенню умов для самореалізації, самовизначення особи кожного студента, розкриттю творчого потенціалу, формуванню ціннісних орієнтацій і етичних рис із подальшою актуалізацією у професійній діяльності.

Література

1. Леонтьев А.А. Психология общения : учебн. пособ. [для студ. ВУЗов] . – Изд. 4-ое, [перераб. и доп.] / А.А. Леонтьев. – М. : Изд-во "Смысл"; Изд. Центр "Академия". – 2007. – 224 с.
2. Ложкін Г.В. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика : навч. посібн. / Г.В. Ложкін, Н.І. Пов'якель. – К. : Вид. дім "Професіонал". – 2006. – 334 с.
3. Комінко С.Б. Кращі методи психодіагностики : навч. посібн. / С.Б. Комінко, Г.В. Кучер. – Тернопіль : Вид-во "Карт-бланш". – 2005. – 155 с.

Гнатик Л.М., Баран М.М., Васькович І.М. Психолого-педагогические проблемы общения преподавателя и студента

Рассмотрена специфика психолого-педагогических проблем общения преподавателя и студента, проанализированы содержание и структура педагогического общения и особенности педагогического общения в ВУЗ. Определены основные проблемы общения преподавателя и студента во время экзамена. Освещены психолого-педагогические проблемы общения при дистанционном обучении, подана технология организации продуктивного взаимодействия преподавателя и студента.

Ключевые слова: педагогическое общение, продуктивное взаимодействие, стратегия взаимодействия, преподаватель, студент.

Gnatyk L.M., Baran M.M., Vaskovich I.M. Psychological and pedagogical problems of communication between a teacher and a student

The specificity of psychological and pedagogical problems of communication between a teacher and a student is considered. The content, structure and peculiarities of pedagogical communication in HEI are analyzed. Fundamental problems of communication between a teacher and a student during the exam are outlined. Psychological and pedagogical problems of communication during distant teaching are determined. The technology of organizing the productive interaction between a teacher and a student is presented.

Keywords: pedagogical communication, productive interaction, a strategy of the interaction, a teacher, a student.

УДК 330.83

Здобувач Р.Р. Августин¹ – Львівська КА

УКРАЇНСЬКИЙ СВІТОГЛЯДНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ДИСКУРС У ГАЛИЧИНІ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

Окреслено суть світоглядної дискусії, яка посилилася поміж українськими приватниками та кооперацією в Галичині у міжвоєнний період. Стверджено, що домінанта соціального в доктрині кооператизму та домінанта індивідуального в ліберальній доктрині приватництва мають взаємодоповнювати одна одну у справі формування державотворчої нації. Вказано, що досвід взаємовідносин поміж двома напрямками національного господарського руху має непересічне значення як процес пошуку оптимальної економічної моделі для українського суспільства.

Ключові слова: кооперація, приватне підприємництво, світоглядно-економічний дискурс.

Вступ. Втрата українцями державності внаслідок поразки у визвольних змаганнях 1917-1923 рр. не зруйнувала віковичного прагнення українства до політичного та економічного незалежнення. Важко переоцінити у цьому контексті той величезний досвід реалізації національної енергії, який здобули українці в підневільних умовах міжвоєнної Польщі, розбудовуючи власну кооперацію та приватне підприємництво. Це була, по суті, робота, спрямована на економічне усамостійнення в умовах чужої держави.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз сутнісних засад світоглядної дискусії, яка посилилася поміж українськими приватниками та кооперацією у міжвоєнний період.

Результати дослідження. Національна кооперація і приватництво відігравали у важливій справі економічного усамостійнення рівнозначну роль, виконуючи тільки їм властиві завдання. Власне про таку діалектику спільної національної роботи писав провідник приватництва В. Несторович, наголошу-

¹ Наук. керівник: проф. Г.І. Башнянин, д-р екозн. наук

ючи на тому, що "кооперація і приватна підприємливість доповнюються взаємно у своїй господарсько-національній місії, а тому не сміє бути між ними ворожнечі, ба навіть тільки потурання, толеранції, а мусить бути співпраця" [1, с. 2]. В унісон цьому звучать слова визначного громадського й кооперативного діяча Ю. Павликовського про те, що ці два напрями національної господарської розбудови, які ґрунтуються на різних світоглядних засадах і "вживають різних, питомих кожному з них, методів праці", однаково "потрібні українському народові". На його думку, "існування їх є оправдане історичними та психічними умовами розвитку українського народу, а відношення до них кристалізується на основах аналізу наставлення варстату праці, який відповідає поняттю національної потреби тоді, коли повстає як необхідна конечність праці народу над собою". Виходячи із цього, Ю. Павликовський підкреслює, що "пробним каменем користи існування як кооперативного, так і приватного варстату праці, є беззастережне підчинення їх добру нації" [2, с. 2-3].

Про світоглядні засади українського приватництва і кооперації та їхню роль у спільній справі господарського дозрівання у специфічних умовах тогочасної Польщі писав у своїй статті головний редактор "Українського Купця" М. Ковалюк. Він, зокрема, зазначав, що кооперація не може зробити у справі національного відродження того, що властиве для функції приватного підприємництва. "По-перше, кооперація є засобом до поборювання господарських аномальностей, повсталих через систему капіталістичного способу господарювання, а приватно-купецький стан є носієм і творцем самого капіталу, як і рівно ж капіталістичного способу господарювання". Домінанта соціального у доктрині кооператизму та домінанта індивідуального в ліберальній доктрині приватництва, на думку автора, мають взаємодоповнювати одна одну, коли йдеться про формування державотворчої нації [3, с. 2].

Початком заклої дискусії поміж українськими приватниками та кооперативною стало виголошення 6 листопада 1936 р. у залі "Української Бесіди" реферату директора РСУКу О. Луцького під назвою "Кооперативний і приватницький світогляди". У ньому містився глибокий аналіз тогочасних економічних доктрин, що послужило підставою для розмежування автором двох найактивніших українських господарських течій: "суспільницької (кооперації) і індивідуалістичної (приватництва). О. Луцький, як фанатичний прихильник кооператизму, наголосив на альтруїзмі та солідаризмі цієї течії, протиставляючи їх "егоїзмові приватництва, включно з погонею за найбільшим зиском", підкреслюючи, що "кооперація не дає змолоти людині ані на млині визиску приватників, ані на млині казарми, в яку хоче поселити людину держава своїм етатизмом". Доповідач рішуче відкинув звинувачення української кооперації у надмірній войовничості та у прагненні монополізувати все національне господарське життя. У рефераті також прозвучала думка про те, що "два різні світогляди і дві різні методи праці" стоять на перепоні поглиблення співпраці кооперації і приватників та згуртуванню їхніх зусиль [4, с. 5].

Зразу ж після виголошення реферату присутні в залі погодилися із пропозицією головного директора Центросоюзу Ю. Шепаровича звернутися

до СУКіПу із проханням про виступ когось із представників з коррефератом. За дорученням голови СУКіПу Я. Скопляка 22 листопада 1936 р. у тій же залі "Української Бесіди" В. Несторович виголосив корреферат [5, с. 177].

Редактор "Торговлі і Промислу", аналізуючи теоретичну частину реферату О. Луцького, яка стосувалася характеристики основних економічних доктрин, відзначив, що вона містить "багато правди, але в практиці це дещо інакше виглядає, а і теорія вимагає дещо іншого розміщення світла і тіней". Основними рисами капіталізму, який виріс із лібералізму, за визначенням В. Несторовича, є: рентабельність, якнайбільший зиск і конкуренція. Та вже у другій половині 30-х років говорити про таку класичну модель капіталізму можна було лише у минулому часі, або, як наголосив автор, "говорячи про капіталізм, говоримо про щось, що вже по суті не існує...". Однак, коли йшлося про спадщину капіталізму, вона є колосальною в матеріальній культурі та багатою ідейно. Частину ідейної скарбниці лібералізму прагнув зберегти тогочасний "український приватно-господарський світ, як успішний засіб для побудови матеріального добробуту нації (через добробут одиниць!) і хребта нації т.зв. третього стану (міщанства)" [6, с. 7].

В. Несторович окреслює суть ідеології українського приватництва, як синтезу ідей лібералізму та специфічних ідей українського національного руху. Він, зокрема, зазначає: "1). В центрі світогляду стоїть творча одиниця, добробочив на основі клича: Збагачайтесь! Але ця творча одиниця обмежена національною, господарською і етичною дисципліною (підприємець-суспільник!). Зрештою, вона повинна мати повну волю у розвиванні хисту підприємливості. 2). Пружиною підприємливості є якнайбільший зиск при чесній ціні і винагороді найманої праці" [6, с. 7].

Торкаючись питання зиску, який, на думку українських кооператорів, того часу був явищем аморальним, автор корреферату вважає, що "кооперативна надвишка" є на практиці цим самим, що і зиск у приватництві. "Фундаментом приватно-господарського світогляду є приватна власність, хоч зі збереженням інтересів нації", – підсумовує В. Несторович [6, с. 7].

Наприкінці своєї доповіді корреферент застеріг українських кооператорів від кроків, які спричиняють вороже ставлення громадянства до українського приватництва. "Наш вибуялий демократичний світогляд відкинув колись від нас шляху... Тепер інтегрально-світоглядний підхід кооперації може відкинути індивідуаліста-господарника, який не зовсім розуміється на світоглядах, зате розуміє просто: моє громадянство мене не хоче!" – сказав на закінчення В. Несторович [6, с. 7].

У дискусії, що розпочалася після доповіді, взяли участь представники кооператорів та приватників. Речники кооперації О. Луцький та К. Коберський у своїх виступах прагнули спростувати ті тези корреферату, які вказували на негативні сторони в кооперативній практиці, а також активно критикували "аморальні засади" приватницького світогляду. К. Коберський, зокрема, твердив, що "зиск є визиск" та, що для приватницького світогляду є притаманний антигуманний принцип, який відповідає сентенції "людина людині вовк". О. Луцький намагався бути об'єктивним, обстоюючи думки, висловле-

ні у своєму рефераті, та критикуючи деякі тези виступу В. Нестеровича. Говорячи про несумісність моралі та приватного підприємництва, він радив звертатися не до поглядів середньовічних моралістів, які вважали зиск "екс індустрія" таким, що не суперечить християнству (теза з корреферату В. Нестеровича), а до поглядів новітніх християнських універсалістів, які наголошували на спекулятивному характері капіталізму [6, с. 7].

Організація такої дискусії була взаємокорисною для обох національних господарських середовищ, тому що давала змогу цивілізовано, відверто, на паритетних умовах обговорювати найактуальніші проблеми їхнього співжиття та шукати можливості так необхідної у тих умовах співпраці. Про це йшлося в заключній промові В. Нестеровича, який висловив надію, "що цей вечір, на якому вперше зустрілися два наші господарські сектори на ідеологічному ґрунті, матиме додатний вплив на їхнє співжиття в майбутньому" [5, с. 179].

Проте, на жаль, ці сподівання не справдилися. Як писала на початку 1937 р. "Торговля і Промисл": "Між нами і кооперацією залишилась дальша глибока прірва, ба навіть вона дещо поглибилась" [7, с. 2]. Однією із причин такого становища був т.зв. "світоглядний підхід" кооперативних провідників, який стояв на заваді вироблення спільної тактики та спільного плану розбудови національної економіки. Це спричинювало порушення домовленостей з приводу координації зусиль в опануванні різних господарських сфер та антиприватницьких пропагандивних кампаній у кооперативній пресі.

У вересні 1936 р. з ініціативи дирекції Центросоюзу була скликана конференція, присвячена проблемі вільної конкуренції в українському промислі, на яку були запрошені кооперативні виробники та частина приватних промисловців. Організатори конференції попередньо заявили, що її метою є лише з'ясування поглядів українських промисловців на означену вище проблему, а тому, мовляв, на ній не буде прийнято ніяких рішень, що мали б зобов'язуючий характер. Під час дискусії з'ясувалось, що погляди на справу конкуренції у нашому промислі – розділені. "За" і "проти" вільної конкуренції висловились більш-менш рівна кількість приватників і кооператорів ("за" – 2 приватники і 2 кооператори, "проти" – 3 приватники і 2 кооператори), причому варто зазначити, що переважна більшість учасників утримались від висловлювань з цього приводу. Наприкінці конференції Ю. Шепарович несподівано заявив, що дискусія показала, що приватники нібито виступають за вільну конкуренцію [8, с. 2]. Ще більшою несподіванкою стала його ж заява, зроблена на з'їзді Округних Союзів Кооператив (ОСК) про те, що приватні промисловці дали кооперації "вільну руку в розбудові промислу також у цих ділянках, на яких працює вже приватний промисл" [9, с. 3]. Подібну думку висловив і О. Луцький у репліці на корреферат В. Нестеровича [6, с. 7], а "Кооперативна Республіка", інформуючи про хід означеної вище дискусії, писала, "що українські приватники зажадали для себе вільної руки в оснуванні промислових підприємств" [10, с. 39].

У відповідь на це пресовий орган приватників констатував, що "при помочі доволі оригінального маневру старається кооперація звільнитись від зо-

бов'язань, що їх колись взяла на себе, і злегалізувати можливість конкуренційної боротьби кооперативного і приватного українського промислу" [8, с. 2].

Варто зазначити, що незгоди поміж двома господарськими таборами посилювалися у міру того, як зростав організаційно приватницький сектор, сконсолідований СУКіПом, та його пресовий орган "Торговля і Промисл", очолюваний В. Нестеровичем. Характерно також, що це посилювало войовничість у настроях до приватників серед значної частини кооперативного проводу, але, на щастя, не серед кооперативного загалу. Опонентами самотійних підприємців виступали найчастіше редактор журналу "Кооперативна Республіка" К. Коберський, директор Центросоюзу Ю. Шепарович та лояльні до свого шефа директори Повітових Союзів Кооператив (ПСК), директор РСУКу О. Луцький та деякі ревізори.

На Загальних Зборах Центросоюзу, які відбулися 9 червня 1936 р., виникла непередбачена регламентом дискусія про можливість співпраці кооператорів і приватників, розпочата представниками повітових осередків. Першим порушив проблему непорозуміння з приватниками директор ПСК з Чорткова І. Хичій, на що отримав категоричну відповідь О. Луцького: "Кооперація не думає вести боротьби з природними проявами приватної ініціативи в торгівлі і промислі, але не може не противитися наростаючій симпатії українського громадянства до приватників" [11, с. 1]. Це спричинило негативну реакцію серед інших директорів ПСК. Так, директор жовківського Союзу І. Дорота заявив, що приватники не становлять жодної загрози кооператорам і треба спільно працювати та допомагати одне одному в організації українських підприємств. Директор І. Поритко з Рогатина підкреслив думку про те, що чим "краща організація приватників, то легше знайти з ними "модус вівенді" (спосіб співжиття)". Директор Ю. Шепарович із Соколя радив у своєму виступі врегулювати взаємини поміж двома національними господарськими напрямками. Підтримали своїх колег І. Олексюк з Тернополя та П. Палійчук із Тербовлі. На вимогу регіональних кооперативних провідників накреслити лінію, яку має вести кооперація щодо приватників, О. Луцький відповів таким чином: "З приватниками не шукаймо боротьби там, де ми її не мусимо вести" [12, с. 3; 13, с. 2]. Такий перебіг дискусії був відображенням тієї різниці, яка існувала у ставленні до приватників кооперативного загалу та певної частини проводу львівської централі.

Подібним чином, тобто стихійно, розпочалася дискусія з приводу пропаганди політичного соціалізму "Кооперативною Республікою" на з'їзді РСУКу, яка була також зініційована представниками із провінції. Відповідаючи критикам ідеологічного журналу кооперації, його редактор К. Коберський констатував: "До кооперації можна дійти шляхом християнізму, соціалізму і націоналізму – як світоглядів. Не можемо одних виєлімінувати, а інших підтримувати..." [14, с. 57].

На цю фразу гостро зреагувала редакція "Торговлі і Промислу" у своїй передовиці "Годі мовчати!" від 1 липня 1936 р., пишучи зокрема таке: "Очевидно – з давен-давна відомо, що "всі дороги ведуть до Риму". Інша справа – якого духа ви по дорозі наберетесь, коли будете йти до Риму напр. через ССР

або через сьогоднішню Іспанію, де палять і руйнують саме християнські святині. Є тоді питанням, чи ви тоді не звернете до московського Кремля замість піти до римського Ватикану". Тут же у статті робилось застереження, "що не хочемо тим ідентифікувати наших соціалістів-радикалів із більшевизмом. Цим може дещо яскравим прикладом – хочемо тільки висказати думку, що пануючий дух у кооперації, її ідейна тенденція може бути теж різна, як ріжні є шляхи (себто ідеологічна підготовка), що ведуть до неї" [11, с. 1].

Редактор приватницького часопису категорично не погоджувався із позицією деяких провідників кооперації, які прагнули різко відмежуватися від самостійних підприємців. Апелюючи до них, він наголошував: "Чому між нами і кооперацією творите широку демаркаційну лінію, чи навіть збройне поготівля, а на кооперативному терені здійснюєте політику "общого котелка" національно-думаючих елементів із членами II Інтернаціоналу?" [11, с. 2]. Не менш гострою була відповідь редактора на закид О. Луцького, що кооператорів і приватників розділяють дві різні світоглядні засади: ідеалізм і матеріалізм [15, с. 15]. "Не знаємо точно, як далеко дійшли соціалісти-радикали, що кооперують у кооперації з національними елементами, в ревізіонізмі марксистського матеріалізму, наскільки присвоїли собі ідеалістичний світогляд та еволюціонували у напрямі християнізму... Зате знаємо, що ми, українські приватники, є своєрідними матеріалістами, яким і християнізм зовсім близький і "зорі на небі" теж не чужі". Далі автор покликається на національний подвиг піонерів українського купецтва М. Димета, І. Левинського та братів Симеренків, що служать взірцем для українського приватного підприємництва, стверджуючи, що лише глибоке усвідомлення цього може привести до налагодження тісної господарської співпраці [11, с. 2].

Така "ідеологічна відвертість" одного із провідних діячів СУКіПу викликала бурхливі емоції серед кооперативних вождів. К. Коберський відгукнувся на це критичною статтею у своєму журналі, яка мала назву "Справді годі мовчати!", у якій звинуватив протилежну сторону у ворожому налаштуванні її до кооперації, що виражалось, на його думку, у "тактиці покпивання й інсинуацій". Автор публікації закидає В. Несторовичу глузування із світоглядної позиції О. Луцького та прагнення "залякувати інтегральних кооператорів Кремлем". Закінчується стаття рішучою вимогою: "Невтручання у внутрішні справи кооперації, а не інтригування з метою ширення роздору в кооперації – це... передумова лояльних розмов кооператорів з приватниками!" [16, с. 7].

Відповідь на такі звинувачення "Кооперативної Республіки" не забарилася. Вже 1 жовтня "Торговля і Промисл" друкує статтю "Більше доброї волі!", у якій В. Несторович від імені редакції заявив: "У відношенні до кооперації лояльний наш орган від першої своєї появи". Як доказ своєї лояльності він наводить статті, видрукувані у часописі приватників вже у перший рік цього видання, у яких спростовує вигадки варшавського тижневика "Biuletyn polsko-ukrainski" про "імперіалізм" української кооперації стосовно приватників [17, с. 1-2]. Водночас, автор зазначає, що для цієї лояльності є розумна межа, коли йдеться про безпідставні антиприватницькі кампанії деяких

кооператорів, "бо оборона честі й оборона інтересів українського самостійного купецтва і промислу є істотним завданням нашого органу". У статті також спростовується звинувачення К. Коберським В. Несторовича у "глузуванні над словами О. Луцького про "тверду землю і зорі на небі", тому що існує істотна різниця між глузуванням і критикою, тим більше над особою, яку всі українці "шанують як передового громадянина і діяча". В. Несторович відмежовується також і від ідентифікації кооператорів-радикалів з більшовизмом, вважаючи, що це було б наклепом. Звертаючись до К. Коберського, його опонент підкреслює, що розбрат шкідливий не тільки для кооперації, але "він не потрібний теж у цілому українському господарському житті, в якому діючими чинниками є кооперація і приватництво" [18, с. 4].

Такі "зударення на світоглядному ґрунті" між ідеологами української кооперації та приватництва не припинялися як на сторінках преси, так і на публічних імпрезах аж до Другої світової війни. Весь вогонь кооперативної критики зрештою зосередився на особі головного редактора часопису приватників В. Несторовича, "як на ідеологові цього елемента і як, на думку "інтегральних кооператорів", найзавзятішому" [5, с. 179]. Цікаво, що звинувачувальні статті, спрямовані часто персонально проти В. Несторовича, почала публікувати не тільки радикальна "Кооперативна Республіка", але й більш помірковано налаштований орган РСУКу "Господарсько-Кооперативний Часопис". 8 травня 1938 р. у цьому органі з'явилась передовиця під назвою "Радимо спам'ятатись", написана О. Луцьким [19, с. 1-2], де містилося, за словами редактора "Торговлі і Промислу", "стільки сушої неправди, стільки явних наклепів і фантазії, – що я занімів" [5, с. 179]. Особиста образа В. Несторовичу видалась такою сильною, що він надіслав редактору "ГКЧ" повідомлення про необхідність опублікування статті у відповідь, покликаючись, на превеликий жаль (як зазначив у своїй монографії В. Несторович 1977 р.), на 19-й параграф польського пресового закону. "На превеликий жаль", тому що "інтегральні кооператори" не раз закидали, як і представники праворадикального політичного крила українства, приватникам співпрацю з окупаційною владою. Навіть вкрай обурений цією публікацією голова СУКіПу Я. Скопляк порадив своєму редакторові, щоби той "тричі подумав", перш ніж опублікувати, згідно з польським законом про пресу, відповідь [5, с. 180]. Таку емоційну рішучість В. Несторовича пояснювали тим, що, окрім інкримінування йому "ворожості до української кооперації", з якої він "ще й їсть хліб (натяк на... виклади на Вищих Торговельних Курсах)", його звинувачували в тому, що як редактор фахового приватницького органу він прагнув "заспокоювати психічно націю, що не було б лиха, якби влада розв'язала українську кооперацію" [19, с. 1]. Варто відзначити, що стаття-спростування В. Несторовича була видрукувана "Господарсько-Кооперативним Часописом" 19 червня цього ж року на першій сторінці й цим самим шрифтом, що й стаття-звинувачення О. Луцького [20, с. 1].

Об'єктивний аналіз такої запальної полеміки, що почала переростати у відверту ворожість, знаходимо в об'ємній статті під назвою "Рам'я об рама", що її опублікував купецько-промисловий часопис 15 травня 1938 р. Цікаво,

що автором публікації був відомий український науковець, згодом ректор Українського Вільного Університету В. Янів, який тоді не належав безпосередньо ні до приватництва, ні до кооперації, громадянська совість якого не могла миритися із тим, що "сьогодні... кривду зроблено українському самостійному купецтву..." Віддаючи належне українській кооперації, як загальнонаціональній цінності, та високо оцінюючи її роль у духовному та господарському відродженні української нації, В. Янів також підкреслює й неопінену вагомість українського приватництва, як творця третього стану нації. Об'єктивно аналізуючи цю нездорову ситуацію, В. Янів стверджує, що справжнє авторство пліток та інсинуацій не потрібно приписувати "авторові одної чи другої статті, але тому, що сплетні поширює, чи їх свідомо творить і пильно дбає за те, щоб сіяли вони фермент і щоб викликували пристрасні реакції з необчисленими наслідками". Отже, справжнього автора "з невідкритим шоломом" треба шукати у "середовищі, що йому залежить на розбитті українства, як моральної єдності" [21, с. 1]. Ще один важливий висновок В. Яніва полягав у тому, що серед причин, які спричинили чвари, він вбачав екстраполяцію партійних незгод в українському політикумі на господарський ґрунт. Втрата "моралі могутньої спільноти", за його словами, веде до "розвалу нашого організованого життя". Автор статті виступає проти монополії тільки однієї форми господарювання, що характерна для тоталітарних суспільств [21, с. 2].

Окрім статей антиприватницького спрямування, які публікувала кооперативна преса, з'являються у міжвоєнний період і брошури, автори яких часто у літературній формі, зображаючи кооперацію як вершину досконалості у господарському та політичному житті, протиставляли їй "аморальне приватне підприємство" [22, с.20]. Чи не найбільше спричинився до цього ревізор РСУКу А. Гаврилко, який видав своїм коштом дві брошури, що очорнювали українських приватних купців, під назвою "Приватники чи кооперація" та "Сильні люди". Цей діяч дотримувався відверто лівих позицій і критично виступав проти "капіталізації" господарського життя. Як зазначав підприємець із Волині О. Миколайський, той же А. Гаврилко був переконаний у тому, "що ідея кооперації має завдання спролетаризувати маси, а це в наслідках мусить довести до комунізму". Найкращим способом викорінення "манкарства" (розтратництва – Р.А.), на думку останнього, "був би: прийняти структуру большевицької кооперації, бо там чогось подібного немає" [23, с. 6].

Основа брошури "Сильні люди" становив т.зв. "декалог", який був побудований на протиставленні негативних сторін приватництва і "високих ідеалів кооперації" [24, с. 2-22]. Розвінчуючи "негативні" засади приватництва, кооперативний чиновник, якого дехто зображував як "одного з апостолів та ідеологів кооперації", був і сам приватним видавцем-власником "Кооперативної бібліотеки" [25, с.3], тобто критикував сам себе, зокрема у другому та четвертому пунктах означеного вище "декалогу" [24, с. 4, 8].

"Торговля і Промисл" відреагувала на появу цієї наклепницької брошури великою статтею, в якій, між іншим, запитання задано до її автора: "Колі б зібрати в одну книжку різні речі з життя лихих кооператив (а такі теж є,

оскільки є і лихі приватники, зрештою кооперативи, що їх автор згадує, хіба нікого одушевляти не можуть!), то чи не був би це жахливий документ проти кооперації?...". Наголошуючи на обмеженості "домашнього" радикального соціалізму автора, приватницький часопис наводить висловлювання відомого соціалістичного діяча, тодішнього міністра економіки Франції, такого змісту: "Чи міг би хтось дійсно повірити, що йду на знищення капіталізму, коли не в силі заступити його іншою системою? Здаю собі справу з того, що капіталізм довго ще віддаватиме великі услуги..." [25, с. 3]. Всіляко сприяли розвитку приватного підприємництва соціал-демократи, які були при владі й у інших європейських державах.

Брошура А. Гаврилка, що розповсюджувалася, на жаль, українськими кооперативами, спричинила негативну реакцію не тільки в пресовому органі купців і промисловців, але й в інших українських виданнях. Відгукнувся на неї й "Новий час", який у травневому номері опублікував передовицю, що звинувачувала автора брошури у "розпалюванні внутрішньої господарської боротьби", "злій волі та примітивізму" тощо [25, с. 1]. Варто зауважити, що газета, яку видавав І. Тиктор, не раз ставала в обороні приватництва, починаючи ще від тоді, коли перші ознаки кооперативного етатизму відносно самостійних підприємств лише почали з'являтися [26, с.2]. Ця ж газета у квітні 1938 р. опублікувала рецензію відомого тоді науковця Г. Лужницького на "літературний твір" під назвою "Димарівка живе", сюжет якого був побудований на протиставленні, аналогічному тому, яке було покладене в основу вже згадуваних брошур А. Гаврилка. Прикро, що "добра з літературного боку книжка", як зазначає рецензент, зображує усіх членів сільської кооперативи ідеальними людьми, а власника єдиної приватної крамниці – найбільшим злочинцем (у творі він і дезертир, і вбивця, і злодій, і палій, і провокатор, і кривоприсяжник, за що врешті був покараний шибеницею). Звертаючись до видавця "кооперативної повісті" Товариства Українських Кооператорів, Л. Нигрицький запитує, чи опублікувало б воно повість "під назвою "Попелівка не вмерла", у якій зазначені вище шість прикмет приватника належали кооператору, для відміни ще додавши гомосексуалізм або содомський гріх..." [27, с. 4].

Гостра полеміка в пресі, яка часом переростала у ворогування та мала переважно світлоглядне підґрунтя, у реальній господарській практиці відображалася передусім у незичливому ставленні українських кооператорів до сільських купців-приватників [28, с. 3]. На Загальних Зборах Центросоюзу у червні 1936 р. директор цієї інституції Ю. Шепарович заявив, що приватники "мусять зретигнувати з села та йти до міста. Село, що є нині у 80-90 % скоопероване, має місце тільки для кооперації" [13, с. 2]. Таку тактичну лінію простежуємо і в резолюції дирекції та Надзірної Ради "Народної Торговлі", прийнятої на Загальних Зборах 31 червня 1936 р., у 2 пункті якої знаходимо таке: "З засади не буде "Народна Торговля" обслуговувати некооперативних крамниць по селах, де є кооперативи для загального заступу і збуту. Обслуга крамниць по селах, де немає кооператив для загального заступу і збуту, може бути переходною. В ніякому випадку не будуть обслуговувані крамниці, що їх власники є збігці з кооператив" [29, с. 1].

Як впливає із зазначеної резолюції, навіть провід найстарішої і найбільшого доброзичливо налаштованої до приватників української гуртівні розмежує купців на міських і сільських та відносить останніх до сфери впливу кооперативів для загального закупу і збуту, тобто Центросоюзу і ПСК. Коли взяти до уваги принципову позицію керівництва Центросоюзу і ПСК, яка ґрунтувалася на положенні, що село є виключною монополією для кооперації, та проявлялася на практиці у дискримінації сільських приватників при гуртових закупках та ціновій політиці, то стає зрозумілим справжній зміст рішення зазначених вище зборів.

Окремо слід звернути увагу на вислів "збігці з кооперації", якого вжито у процитованому нами уривку з резолюції. Під ним можна було розуміти кожного приватника, який колись був кооператором або ж вчився купецькій справі у кооперативній школі, а потім відкрив свою справу. Доречним було зауваження Ю. Павликовського, яке він зробив на зборах з приводу цього невдалого формулювання, порадивши вжити замість нього чіткіше поняття, а саме "манкар" [29, с. 1]. Та, на жаль, таке зауваження прозвучало лише на зборах, а на практиці нерідко із "манкарями" ототожнювався весь загал українських приватників, серед яких переважали "совісні та ідейні купці". Підтвердженням цьому є хоча б статистика ПСК у Стрию, яку проаналізувала З. Книш у "Господарсько-Кооперативному Часописі", з якої він робить висновки, що "на 164-ох українських купців на селах 31 були в кооперативах крамарями, 20 – членами управ і 3 – членами Надзірних Рад. Разом 54 колишні кооператори. З них 33 спричинили в кооперативах недостачу товарів на суму 6469,97 зл." [30, с.9]. З цього приводу "Торговля і Промисл" писала: "Чим цифра 33 цінна? Вона виявляє, як неслухно клеймить кооперація українське сільське купецтво лихою справою "манкарства". Бо скажіть: невже ж вину 20 % можна узагальнювати на всіх 100 %? Ми вирахували на основі поданого офіційного джерела, що із 141 кооперативи Стрийщини 55, себто 39 %, виказало в білянсах нестачі. Невже ж нам можна вжити це як засіб пропаганди і вказувати господарську нежиттєздатність усієї кооперації" [31, с. 1].

Ще одним серйозним закидом до молодого українського купецтва в селі було те, що "воно тут і там торгує алкоголем і подекуди переймає на себе роллю сумної слави корчмарів-галапасів". Редакція часопису від імені СУ-КіПу заявила, "що добро справи українського купецтва, яке рівночасно мусить покриватись з добром загальноукраїнської справи, вимагає, щоби підприємчивість наших людей не проявлялася у відбудові шинків усіма гидкими прийомами корчмарського фаху". Проте тут же зазначається, що цілковите усунення з товарного асортименту української торгівлі алкогольних напитків було б крайністю, яка не просунула б уперед протиалкогольної акції, "а зате ослабила б конкурентну спроможність і скалю заробітковості українського купця" [32, с.1-2]. Вилучення алкогольних напоїв із торгівлі могло б призвести в тих умовах до ліквідації всього українського гастрономічного промислу. Що ж стосувалося села, то позиція приватницької спілки була чітко окреслена: "Не може бути завданням купця-українця збагачуватись при допомозі руїни його односельчанина. Тому навіть тоді, коли конкуренція чужого купця при-

мушує його торгувати алкоголем, повинен він знати у цьому міру і повести справу так, щоби радше змусити конкурента залишити продаж алкоголю, ніж йти з ним у перегони в цьому шинкарському ділі" [32, с.2].

Кульмінацією поборювання сільського приватного купця в українській кооперативній пресі була стаття у "Господарсько-Кооперативному Часописі" під заголовком "Наше сільське купецтво", в якій автор інкримінує приватнику всі найможливіші злочини, включаючи і розпичування села, і нищення кооперативів, і ігнорування патріотичних організацій, а наприкінці статті закликає українське громадянство знищити сільського приватника "як непотрібний паразит у самому корені" [33, с. 2-3].

Звинувачення в "паразитизмі" та заклик до знищення українського приватного купця на селі спричинило обурення серед загалу самостійних підприємців та й в інших колах українського громадянства. Аргументована відсіч таким зазіханням прозвучала з уст самостійного купця із с. Шершенівці на Тернопільщині В. Дроздовського, статтю та лист якого опублікувала "Торговля і Промисл" 15 лютого 1938 р. Сільський приватник справедливо зазначає, що кооперативний часопис "атакує тільки українських купців, залишаючи на боці купців жидівських і польських" [34, с. 4]. Принагідно зауважимо, що на етнічних українських землях єврейські купці обіймали в середньому 93 % торгових станиць, а серед 7 % т.зв. християнських купців переважали поляки [35, с. 2].

Спростовуючи закид кооперативного фанатика щодо "розпичування села", В. Дроздовський наводить приклад США, де антиалкогольний закон зазнав фіаско. До цього він додає й інший важливий аргумент, що "як не займе місця продажу алкоголю українець, то певно займе його жид або поляк, маючи цим самим змогу сидіти в нашому селі". Зрештою, як стверджує автор, випадки, коли шинок утримує українець, є нечастими. "В нашій околиці шинки держать майже без винятку жида. В двох сусідніх селах, Глубічок (7 км від нас) і Шипівці (2 км) шинок тримає кооператива "Кулко Рольніче". Подільський купець так само стверджує, що "благородна конкуренція" між кооперацією та приватниками в українському селі є корисною для обох, бо від того виграє лише споживач – український селянин. Образливим вважає В. Дроздовський звинувачення сільських приватників у байдужості до громадсько-патріотичних організацій. Він пише: "Заміт автора, що українські купці з одного села не належать навіть до "Просвіти" прикрий. Але скільки кооператив не належать до "Просвіти", не вважаючи на їх статусовий обов'язок? Ось у нашому селі кооператива також не належить до товариства "Просвіта", а я, український купець на селі, "паразит" на думку автора, належу туди разом з родиною і з торговельним персоналом". Зрозумілим стає обурення українського купця-патріота, колишнього хорунжого УГА, який, починаючи з 1929 р., склав пожертви на "Рідну Школу", "Просвіту", "Український Город" та інші патріотичні організації на загальну суму 1529,20 зл. та утримував бібліотеку для села, передплачуючи регулярно українські видання "Діло", "Комар", "Торговля і Промисл", "Українська Бібліотека", "Українська Енциклопедія", "Атляс" та інші, у "паразитизмі", що вимагає негайного викоринення [34, с. 4].

Таких українських приватників у селі було немало. Український самостійний крамар С. Карп'як із с. Лісневичі поблизу Львова, описуючи свою нелегку щоденну працю, зауважує, що продає селянам переважно вироби українських підприємств "Еlegant", "Зоря", "Атра", "Калина", "Центросоюз", "Фортуна Нова", "Пласт", "Веселка", утримує бібліотечку з українською пресою та кілька разів у рік відносить пожертви до "Рідної Школи" [36, с. 4].

Провід СУКіПу, об'єктивно аналізуючи ситуацію, що склалася у селі, прагнув виробити тактику компромісу. Пресовий орган купців і промисловців, дотримуючись цієї позиції, писав: "Завдання, які ставить собі кооперація, крім завдань торговельних, є корисні і світлі. Одне з другим тісно зв'язане, а тому виступати проти кооперації як торговця, означало б виступати проти кооперації як організатора народних мас і як носія освіти та національної свідомості в гущу селянства". Категорично відмежовуючись від самостійних купців, які "заслужено носять на собі клеймо "манкарів" і свою вину мусять спокутувати", провід приватників брав під свій захист тих сумлінних сільських приватників-трударів, "що протоптували перші скромні стежини для української торгівлі по селах і спричинили те, що чужоплемінний купець пішов собі геть із села" і тих, що ніколи не були крамарями в коопераціях або якщо ними були, то з честю відійшли від кооперації. Ця категорія сільських приватників, що становила переважну його частину, мала глибокі корені у селі, оскільки займалася ще й хліборобством. Тому провід СУКіПу звертався до кооперативних керівників з пропозицією виробити модель планового кооперування села, яка передбачала б заснування торговельних станиць насамперед там, де вони знаходяться у руках чужоземців, а там, де вже існують обидві форми української торгівлі, "місцеві кооперативи повинні розрізняти чесного купця від нечесного, як теж свого від чужого, і відповідно до цього укладати свої взаємини з дотичним купцем" [37, с.5].

Нестерович В. від імені управи СУКіПу, остерігаючи сільських приватних крамарів від ворогування з місцевими кооператорами, ставив перед ними такі 8 вимог:

- 1) Бути добрими українськими громадянами, бувати в церкві, заходити до читальні і по можливості бути в її проводі, читати газети, давати лепти на народні цілі тощо;
- 2) зберігати чистоту свого імені, а якщо тяжить над ним неслухний закид, то за всяку ціну старатися очиститися від нього;
- 3) дбати за зовнішній український вигляд крамниці (вивіска!) і за те, щоби якнайбільше поширювати вироби рідного промислу;
- 4) бути організованими, а не ходити самопас, себто мусять належати до Союзу Українських Купців у Львові чи до одної з його філій;
- 5) позбутись хапчivosti, якщо її мають, і торгувати так, щоби не зустрічались з докорами, що використовують односельчан;
- 6) читати і передплачувати "Торговлю і Промисл", так, як кооператори читають свої кооперативні видання;
- 7) оминати ворожості з місцевою кооперативою, навпаки, старатися налагодити співжиття;
- 8) пам'ятати самим за клич "Свій до свого по своє" і старатися цей клич поширювати скрізь і всюди" [37, с.5].

До цього варто додати, що на протигагу гаслу кооперативних провідників про свою монополію у селі, СУКіП звертався до майбутніх кандидатів та сільських крамарів: "Якщо бачите, що в селі скорше чи пізніше доведеться вам зустрітись з кооперацією, застановіться, чи не краще заздалегідь піти до міста!" [37, с. 5].

Висока оцінка значення кооперації у розбудові національного господарства та формування національної свідомості українства, що її не раз висловлював провід СУКіПу, стримувала від екстраполяції часом дуже гострої й відверто недружньої полеміки з кооперативними "фанатиками" на всю систему взаємовідносин поміж двома господарськими таборами. Більше того, в умовах нагнітання польської шовіністичної істерії та нагінок на українську кооперацію провід самостійних підприємців неодноразово ставав на її захист. Особливо відзначилася у цькуванні української кооперації шовіністично налаштована партійна преса польських ендеків, яка не гребувала при цьому ні очевидною брехнею та нічим не оправданими наклепами, ігноруючи при тому параграф 19 пресового закону про право на спростування неправдивої інформації. Активізація такої спланованої кампанії у першій половині 1938 р., що переслідувала мету утвердження у польській громадській думці образу української кооперації як одного з найнебезпечніших ворогів польської державності, змусив відреагувати на це "Торговлю і Промисл" передовицею, що носила назву "В атмосфері ворожнечі", у якій зокрема зазначалося: "Лють польських брукових газет звернена головним робом – коли йде про відтинок господарства – проти нашої кооперації. Це і зрозуміло: українська кооперація представляє суцільну організацію, розпоряджає справними торговельним і адміністраційним апаратом, затруднює тисячі ідейних і відданих справі людей та змушена звітувати про свою діяльність" [38, с. 1]. Такі антиукраїнські акції лише посилювали проблему необхідності згуртування всіх національно-господарських сил в умовах чужої держави.

Висновки. Досвід взаємовідносин поміж двома напрямками національного господарського руху, хай не завжди позитивний, має все ж непересічне значення як процес пошуку оптимальної економічної моделі для українського суспільства. В умовах, коли більшість етнічного українства знемагала від сталінської політики фізичного та духовного геноциду, західноукраїнська еліта також в несприятливих обставинах польської держави прагнула максимально зреалізувати її конституційні норми, а найперше право приватної власності, для розбудови економічного фундаменту частини української нації. Господарське відродження народу мислилось їм нерозривним із національним відродженням.

Література

1. Нестерович В. Наш шлях і наші завдання // Торговля і Промисл. – 1934. – 1 жовтня. – Ч. 1. – С. 1-2.
2. Павликовський Ю. Кооперація і приватники // Торговля і Промисл. – 1934. – 1 жовтня. – Ч. 1. – С. 2-3.
3. Ковалюк М. Приватний купець і кооперація // Український купець. – 1929. – Березень. – Ч. 2. – С. 2-3.

4. Кооперативний і приватницький світогляди // Торговля і Промисл. – 1936. – 15 листопада. – Ч. 22. – С. 5.
5. В огні публічної дискусії. Корреферат ред. В. Нестеровича до реферату сен. О. Луцького "Кооперативний і приватницький світогляди" // Торговля і Промисл. – 1936. – 1 грудня. – Ч. 23. – С. 7.
6. Несторович В. При зміні року // Торговля і Промисл. – 1937. – 1 січня. – Ч. 1. – С. 1-2.
7. "Вільна рука". Декілька інформацій про одну конференцію і її дивні відгуки // Торговля і Промисл. – 1937. – 1 січня. – Ч. 1. – С. 2.
8. На терені нашої кооперації. Дискусія про приватників на з'їзді Окружних Союзів Кооператив у Львові // Торговля і Промисл. – 1936. – 15 жовтня. – Ч. 20. – С. 3.
9. Кооперативна Республіка. – 1936. – Грудень. – Ч. 12. – С. 39.
10. Нестерович В. Годі мовчати! Фатальне непорозуміння // Торговля і Промисл. – 1936. – 1 липня. – Ч. 13. – С. 1-2.
11. Діло. – 1938. – Ч. 127. – С. 3.
12. Діло. – 1938. – Ч. 128. – С. 2.
13. Кооперативна Республіка. – 1936. – Серпень.
14. Луцький О. Вільність і тверда влада // Господарсько-Кооперативний Часопис. – 1936. – Ч. 25. – С. 15.
15. Коберський К. Справді годі мовчати! // Кооперативна Республіка. – 1936. – Вересень. – С. 10-11.
16. Нестерович В. Каламучення води // Торговля і Промисл. – 1935. – 1 лютого. – Ч. 3. – С. 1-2.
17. Нестерович В. Більше доброї волі // Торговля і Промисл. – 1936. – 1 жовтня. – Ч. 19. – С. 4.
18. Луцький О. Радимо спам'ятатися // Господарсько-Кооперативний Часопис. – 1938. – 8 травня. – Ч. 19. – С. 1-2.
19. Нестерович В. Спростування // Господарсько-Кооперативний Часопис. – 1938. – 19 червня. – Ч. 25. – С. 1.
20. Рам'я об рам'я // Торговля і Промисл. – 1938. – 15 травня. – Ч. 10. – С. 1-2.
21. Білозерський О. Димарівка живе. Сучасна повість. – Львів, 1938. – 205 с.
22. Хто такий П. Гаврилко? // Торговля і Промисл. – 1937. – 15 червня. – Ч. 12. – С. 6.
23. Гаврилко А. Сильні люди. – Львів, 1937. – С. 2-22.
24. Маняцтво чи погоня за сензаціями? Новий подвиг п. А. Гаврилка "Сильні люди" // Торговля і Промисл. – 1937. – 15 травня. – Ч. 10. – С. 3.
25. Новий час. – 1937. – 22 травня. – С. 1.
26. Гасло до економічного здвигу чи розвалу // Новий час. – 1935. – 23 січня. – С. 2-3.
27. Нигрицький Л. Нові видання // Літературно-науковий додаток "Нового часу". – 1938. – 11 квітня. – Ч. 14. – С. 4.
28. Кооперативна гістерія // Торговля і Промисл. – 1935. – 15 травня. – Ч. 10. – С. 3.
29. На терені міст // Торговля і Промисл. – 1936. – 1 серпня. – Ч. 15. – С. 1.
30. Книш З. Приватне купецтво в Стрийщині // Господарсько-Кооперативний Часопис. – 1937. – 21 лютого. – Ч. 8. – С. 9.
31. У світлі цифр // Торговля і Промисл. – 1937. – 1 березня. – Ч. 5. – С. 1-2.
32. Українське купецтво і продаж алькоголю // Торговля і Промисл. – 1937. – 1 червня. – Ч. 11. – С. 1-2.
33. Наше сільське купецтво // Господарсько-Кооперативний Часопис. – 1937. – 26 грудня. – Ч. 51. – С. 2-3.
34. Дроздовський В. "Паразити" // Торговля і Промисл. – 1938. – 15 лютого. – Ч. 4. – С. 4.
35. Жиди в торгівлі // Торговля і Промисл. – 1935. – 15 жовтня. – Ч. 20. – С. 2.
36. Мій один день // Торговля і Промисл. – 1936. – 1 червня. – Ч. 11. – С. 4.
37. Нестерович В. Приватники і кооператори на сільському ґрунті // Торговля і Промисл. – 1936. – 15 жовтня. – Ч. 20. – С. 5.
38. Нестерович В. В атмосфері ворожнечі // Торговля і Промисл. – 1938. – 1 вересня. – Ч. 17. – С. 1.

Августин Р.Р. Український мировозренческо-економічний дискурс в Галиції в міжвоєнний період

Обозначена суть мировозренческой дискуссии, которая разгорелась между украинскими частниками и кооперации в Галиции в междувоенный период. Утверждается, что доминанта социального в доктрине кооператизма и доминанта индивиду-

ального в либеральной доктрине частника должны взаимодополнять друг друга в деле формирования государственно нации. Указано, что опыт взаимоотношений между двумя направлениями национального хозяйственного движения имеет незаурядное значение как процесс поиска оптимальной экономической модели для украинского общества.

Ключевые слова: кооперация, частное предпринимательство, мировозренческо-экономический дискурс.

Augustin R.R. Ukrainian ideological and economic discourse in Galicia at the interwar period

The essence of the ideological discussion which was between Ukrainian owners of a private business and cooperation in Galicia at the interwar period is considered. The social dominant of cooperation doctrine and the individual dominant of liberal doctrine of private should supplement one another at the formation of state-nation. The experience of the relationship between two directions of national economic movement has critical as the finding of optimal economic model for the Ukrainian society.

Keywords: cooperation, private enterprise, ideological and economic discourse.

УДК 336.531.2:378

Аспір. І.І. Горін¹ – Львівська КА

ТЕНДЕНЦІ ПОТОЧНИХ І КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ВИЩІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ НА СУЧАСНОМУ РІВНІ

Розглянуто сучасний стан, проблеми та шляхи вирішення питання інвестування вищої освіти. Проведено аналіз поточних і капітальних витрат на прикладі трьох Львівських ВНЗ IV рівня акредитації. Подано рекомендації щодо зменшення інвестиційних ризиків, покращення інвестиційної привабливості та вдосконалення фінансового менеджменту.

Ключові слова: інвестиції, поточні витрати, капітальні витрати, капіталовкладення, ризик, ресурси, інвестиційна привабливість, фінансовий менеджмент.

Вступ. Запорукою сталого економічного розвитку України є інвестиції в освіту, науку, охорону здоров'я, мотивацію праці, тобто в ті пріоритетні сфери життєдіяльності суспільства, де формується людський капітал. Під інвестиціями в освіту ми розуміємо фінансові, майнові, інтелектуальні та інші ресурси, які сприяють розвитку освіти та підвищенню її конкурентоспроможності, а відтак і конкурентоспроможності нашої держави.

У сучасних умовах інвестором освіти є не тільки держава, інвесторами виступають фізичні особи (батьки або ж сам студент, який може оплатити навчання). Є випадки, коли інвесторами освіти виступають юридичні особи (підприємства, які скеровують на навчання студентів; спонсори). З сукупності цих інвестицій складається економіка вищої освіти. Освіта потребує великих капіталовкладень і всі розвинені країни світу не заощаджують на інвестиціях в освіту.

Огляд літературних джерел. Питання важливості інвестування освітньої галузі розглянуто у працях таких науковців, як: Т. Боголіб [1], І. Галай [2], Г. Герасименко [3], Т. Норкіна, З. Скарбун, Н. Тарханова [5], І. Плахотна [6] та інші. Ідеї цих авторів підтверджують той факт, що інвестиції в

¹ Наук. керівник: проф. О.Г. Біла, канд. екон. наук – Львівська КА